

**ÇIPLAK ATEŞ
VE ONA DÂİR SICAK MEVZÛLAR**

BÖLÜM 1

BRUCE BENTLEY

ÇIPLAK ATEŞ VE ONA DAİR SICAK MEVZULAR

İki bölümden oluşan makalenin bu ilk bölümünde ; ateşin kupa çekme uygulamasının kadim geçmişindeki yerine, onun iletilme yolları ve araçlarına, kupa çekme pratiğinde oynadığı tedavi edici role ve MS 7. yüzyıla kadar olan dönemde Batı tıp geleneğindeki ‘ ateş uygulaması ‘ örneklerine yer verilecektir.

Işığın, sıcaklığın ve dönüşümün kaynağı olan ATEŞ , hep merak uyandırmış ve sihirli bir güce sahip olduğu düşünülmüştür. Australopithecus’un – erken dönem insansı / maymunu tür- iki milyon yıl kadar önce Kenya’da yanardağlardan ya da düşen yıldırımlardan topladıkları alev ya da közleri kullanmış olabilecekleri düşünülmektedir. Eğer bu doğruysa, o zaman Latince’de ‘ becerikli adam ‘ anlamına gelen ‘ Homo habilis’in (bu şekilde adlandırılmalarının sebebi, yeryüzündeki ilk araç-gereçleri ve günümüze kadar ulaşmış ilk yapıları yapmış olmalarıdır) de, aynısını hemen hemen aynı zamanda Tanzanya’daki Olduvai Gorge ‘dayanmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Homohabilisin , rüzgardan korunmak için üst üste dizdikleri taşların arkasında güven ve konfor içinde bir araya geldikleri ve yanmakta olan bir ateşin etrafında toplandıklarını söylemek mümkündür.

500.000 yıl önce yaşamış olan kaba taş çağı insanları Neanderthal’lerin yaşam alanları olan ve günümüzde Fransa sınırları içinde yer alan mağaralarda ateş ocakları bulunmuştur. Bu insanlar, sosyal gruplar halinde yaşayabilen, aletler yapan ve daha önceki dönemlerde yapılması imkansız olarak görülen eylemleri gerçekleştirebilen insanlardı.Türümüzün geçmişine dair ilkler, yeni keşiflerden dolayı sürekli olarak değişmektedir ve bu bağlamda arkeolog Penny Sprinkis’in New Scientist dergisinde yayınlanan ***Temel Rehber No 4 : Bizim İnsan Hikayemiz*** (2020 : 74) adlı makalesinde değindiği yeni bilgilere göre; hastalıklarında birbirlerine bakan Neanderthal insanların tıbbi tedaviyi başlatan ilk insanlar olduklarına dair güçlü deliller mevcuttur. Belirttiğimiz makalede Penny Sprinkis ‘ İçlerinde yanan ateşin başat rol oynadığı evler, sosyal ilişkileri etkilemiştir ‘ der ve konuyu örneklerle açıklar :

‘ Geçmişteki toplumların sağlıklı,yetişkin erkeklerden oluştuğunu düşünmeye dair bir eğilim vardır. Halbuki toplumda çocuklar, hamile kadınlar,yaşlılar ve hasta insanlar da vardı ve büyük hayvanları avlamanın sebep olduğu yaralanmalar da çok yüksek bir orandaydı. Neanderthal insanları hasta olduklarında ya da içlerinden birisi yaralandığında birbirlerine bakarlar ve doğum yapan kadınlara yardım ederlerdi.Yaralara pansuman yapıp sararlardı ve bunun için muhtemelen – Inuitlerin de bir zamanlar yaptığı gibi- yaban sıçanı derisi kullanırlardı.Ve yine benzer şekilde yaralarını okranın da dahil olduğu antiseptiklerle dezenfekte ederlerdi.Ecza

dolaplarında ağı kesiciler ve penisilin de mevcuttu. Bütün bunlar, onların uzun süreler boyunca güven içinde ve sabit kalabildikleri bir yere sahip olduklarını göstermektedir.'

Tüm Avrupa kıtasında, hava sıcaklığının şimdikinden çok daha düşük olduğu / - 20 lere kadar düşen derecelerde/ bir dönemde, kemikleri ısıtan ve vahşi hayvanları uzakta tutan bir ateşin ne kadar hayati bir öneme sahip olduğu açıktır. Değindiğimiz yerleşim yerlerinde içleri boşaltılmış boynuzların kupa çekmek için kullanılmış olabileceklerini hayal etmek zor değildir.

İlk gaz lambaları – Yunanca ‘ elle tutulan fener’ (ya da bazen kilden yapılmış araç) anlamına gelen ‘ lampas ‘ kelimesinden türemiş – 70.000 yıl önce geceyi aydınlatmak için yapılmışlardır. (Safra ve Aguilar- Cauz, 2005 : 124) Zamanı biraz daha ileriye alıp 30-40 bin yıl öncesindeki Güney Fransa’ya gidecek olursak, Cro- Magnum’un (Orinyasiyen- Avrupa’da üst paleolitik çağda hüküm sürmüş bir kültür) zifiri karanlık mağaraları aydınlatmak için gaz lambalarını kullandıklarını görürüz. Bu lambalarla mağara duvarlarını aydınlatarak hayret uyandıran mükemmellikteki resimlerini oluşturuyorlardı.

Resim 1: Lascaux, Fransa ‘ da mağara duvarlarını süslemekte olan Cro-Magnum sanatçılarının hayali bir portresi

Resmin kaynağı : Christian Jegou Publiphoto Diffusion/ Science Photo Library

Cro- Magnum sanatçılarının kullandıkları malzemeler günümüz ressamlarının kullandıkları malzemelere çok benziyordu. Kendi elleriyle çok güzel fırçalar yapıyorlar, topraktan boyalar hazırlıyorlar ve sistre yapmak için taşları kesip şekillendiriyorlardı. Bunun böyle olduğunu bize gösteren şey ise, bu resim malzemelerinden ve mağarayı aydınlatmak için kullandıkları lambalardan , ki onlar da fırçalar vd leri kadar güzel ve dikkat çekicidir, yüzlercesinin¹ mağaranın zemininde dağınık olarak bulunmuş olmasıdır. Bu lambalar, bir insan eli büyüklüğünde olup, mum ışığından 1 ila 5 kat fazla ışık veriyordu.

Kumtaşından yapılmış lambaların ortalarındaki çukur bölmeye, ateşin yanmasını sağlayan hayvansal yağı absorbe etmiş olan liken yerleştirirlerdi. Bu lambaların farklı bir formunda ise lambanın bir ucu kıvrılarak fitil oluşturulmuş ve lamba o şekilde yakılmıştır. Lascaux Uluslararası Mağara Sanatı Merkezi'nde çok güzel bir Cro- Magnon lambası sergilenmektedir. 2017 yılında adı geçen merkezi ziyaret ettiğimde, bu lamba ve orada bulunan diğer buluntularla ilgili olarak orada çalışan bir arkeolog ile görüşme şansım olmuştu.

Resim 2 : Özel olarak tasarlanmış bu muhteşem lamba, Güney Fransa'da bulunan Lascaux Uluslararası Mağara Sanatı Müzesi'nde sergilenmektedir. Üzerinde hâlâ izleri görülen kömür parçaları, lambada fitil olarak erimiş yağda doygun hâle getirilmiş ardıç ağacı ve kozalaklı ağaçların kullanıldığını göstermektedir. Fotoğraf : Bruce Bentley - 2017

Resim 3: Cro- Magnum sanatçılarının kullandıkları resim malzemeleri
Fotoğraf : Bruce Bentley, Lascaux
Uluslararası Mağara Sanatı merkezi

Gaz lambaları pek çok kadim kültürde kullanılmıştır ve bunların yüzlerce yıllık geçmişe sahip olan örneklerini görmek mümkündür. Buna güzel bir örnek olarak, Çin 'in Jiangsu Eyaleti'nin Kunshan bölgesinde bulunan ve yaklaşık MÖ 10200 de başlayan Neolitik Dönem'den kalma taştan yapılmış bir lambayı gösterebiliriz.

Resim 4 : Qiandeng,
Kunshan'da bulunan **Bin Lamba Müzesi'**nde sergilenen Neolitik
Taş Lambalar. Fotoğraf : Gisling,
2011 www.wikimedia.org

Tarih öncesi Zamanlarda Kupa Çekme İşlemi

Ağrıyı hafifletmek için içgüdüsel bir reaksiyon olan emme eyleminin kupa çekmenin ilk formu olduğuna şüphe yoktur. Bu emme eylemi ile deri yüzeyinde kısmi basınç uygulanıyor ve bu sayede hastalık ve rahatsızlık doğuran faktörler bertaraf edilebiliyordu. Bu işlemi gerçekleştirmeye yarayan içi boş (ya da çukur) nesneler, muhtemelen hayvan boynuzlarıydı ve bu boynuzlar ilk insanların günlük yaşam aktivitelerinin bir parçasıydı. Tarih öncesi dönemlerde hayvan boynuzlarının kupa çekme işlemine elverişli olduğunun nasıl anlaşılmış olabileceğine dair en az iki senaryo bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bir boynuzdaki iliği emerek dışarı çıkaran ve bunu afiyetle yiyen kişinin dudaklarında , bu emme eylemi esnasında oluşan vakumdur. Dudakları sıkı sıkı tutan bu vakum, iliği emen kişiyi hayrete düşürmüş ve bunun büyülü bir şey olduğunu düşünmesine yol açmıştır. Kendi çocuklarımla çok küçük yaşlarında plastik bardaklarla buna benzer bir deneyimi yaşadıklarını ve bundan büyük bir zevk aldıklarını hatırlıyorum. Diğer muhtemel senaryo ise, içi boş hayvan boynuzlarının rastgele bir ateşin yakınında bırakılmış olmaları ve boynuzun içinde biriken ısının kısmî basınca dönüşmüş olmasıdır. Şimdi o dönemde yaşayan bir insanın sırf meraktan bu boynuzu yerden aldığını ve tenine kapattığını hayal edelim. Boynuzun, teninde oluşturduğu vakumun şaşkınlığı ile – ve eğer boynuz tesadüfen o kişinin vücudundaki sertleşmiş ya da zedelenmiş bir kas üzerine kapatılmışsa- bunun getirdiği rahatlık birbirine karışacaktır.

Her iki durumda da, çok sıradan bir nesne ile oluşturulmuş olmasına rağmen, kişinin etrafındaki başka hiçbir nesne ile deneyimlemediği vakum duygusu, onu bu vakumun sıra dışı yeteneğini düşünmeye itmiştir. Kendi çocuklarımla da yukarıda değindiğim plastik bardaklar ile yaşadıkları deneyimin , onların dünyayı keşfetme arzularını perçinlediğini gözlemlemiştim. Tarih öncesi çağlarda bunun gibi sıra dışı bir olayın, hem büyülü hem de bir şekilde günlük hayatta pratik bir karşılığı olan bir olgu olarak algılanmış olabileceğini düşünmek yanlış olmaz. O halde , vücuttan kötü etkileri çıkarmak için, ‘ şifa amaçlı, cilt yüzeyini emerek orada basınç uygulamak ’ suretiyle gerçekleştirilen tarih öncesi çağlardaki kupa çekme işleminin, doğaüstü dünya ile şamanik tıbbın en arkaik formlarından itibaren günümüze kadar gelen uygulamalarının arasındaki en önemli bağlantı aracı haline gelmiş olmasına şaşırmamak gerekir.

Haziran 2017 ‘ de Cro-Magnum mağara sanatı örneklerinin yer aldığı Güney Fransa’daki Lascaux ve Grotte de Rouffignac mağaralarının bulunduğu arkeolojik alanları ziyaret etmiştim. Biri (Lascaux) 20.000 yıllık , diğeri de 15.000 yıllık geçmişe sahip olan her iki alanda da , orada görevli arkeologlara içi boş boynuzların kupa çekme araçları olarak kullanılmış olma ihtimaline dair görüşlerini sormuştum. Onlara sunduğum bu fikrin kendisinden çok, onu daha önce hiç duymamış olmalarına şaşırmışlardı ve

bu ihtimalin olabilirliği hakkında uzlaşmıştık. Çünkü Cro-Magnonların yaşadığı devirde (tarım gibi) çok daha rafine teknolojiler gelişmişti ve belirtilen arkeolojik alanlarla bağlantılı yerleşim yerlerinde ve mezarlarda bitkiler bulunmuştu. Yine aynı arkeologlarla Cro-Magnonların yeme alışkanlıklarının temel noktasını oluşturan ve besleyici bir gıda olan iliği hayvanın boynuzundan emerek nasıl çıkardıklarına dair fikir alışverişinde bulunmuştuk.

Antik Çağlar

Sümerler (MÖ 4500- 1900) , Firavunlar Dönemi Mısır Medeniyeti (MÖ 3200-30), Akat İmparatorluğu (MÖ 2335- 2154) ve Babil’de (MÖ 1894-1531) gaz lambaları çok farklı formlarda ve boyutlarda yaygın olarak kullanılmıştır. M.Ö 3. milenyumda Avrupa’da bir uygarlık kuran ilk insanlar olan Minoalılar buna güzel bir örnek teşkil etmektedir.Temel yerleşim alanları Girit Adası ve Thera- günümüzde Santorini Adası – da dahil olmak üzere bazı komşu Ege adalarında ikaâmet etmişlerdir. 2013 yılında Girit Adası’nda bulunan kadim Minoa başkenti Knossos’u ziyaret ettiğimde, rehberim bana güvenli bir şekilde korunmaları için arkeolojik depolarda tutulan binlerce gaz lambası gördüğünü söylemişti. Yine bölgede ve yakınındaki tarlalarda çok sayıda mumun bulunduğunu da belirtti ki, bu da bunların sadece sarayda kullanılmadıklarını fakat aynı zamanda sıradan insanların da günlük hayatlarının bir parçası olduğunu ispatlamaktadır. Bu bağlamda şunu belirtelim ki, - yakında göreceğimiz gibi- hem gaz

lambasının hem de mumun alevi; gerek profesyonel gerekse de halk tipi kupa çekme pratiğinde tarihi olarak bir anahtar rol oynamıştır. Kos Adası Hipokrat Vakfı Başkanı, tıp tarihçisi ve bir cerrah olan Profesör Stefanos Geroulanos, 13. 05. 2014 tarihinde kendisiyle Atina’ da yaptığım bir görüşmede ; Minoalıların kupa çekme işlemini uygulamış olma ihtimallerinin yüksek olduğunu belirtmiş ve şu ifadeyi sözlerine eklemişti : ‘Bana göre bunu kesinlikle yapmışlardı çünkü kupa çekme, çok kadim bir tedavi yönteminin tüm özelliklerini taşımaktadır fakat bunu ispat edecek kesin bilgilere sahip değilim. ‘

Knossos yakınlarında bulunan bir dükkandan birkaç tane replika Minoa lambası satın almıştım.Lambaların orijinalleri ise Knossos’a yakın bir yerde bulunan Heraklion Arkeoloji Müzesi’nde sergilenmektedir. Bu lambalarda yakıt olarak zeytinyağı ya da susam yağı gibi bitkisel yağlar kullanılmıştır. Elit ya da ayrıcalıklı kişilere ait olan lambalar; çok güzel bir şekilde boyanmış olup, özel bir ağızlığa, bir boşaltma deliğine ve bir kulba sahiptiler. Herhangi bir sızıntıyı önlemek için de ağızları kapalıydı. Sıradan

halkın kullandıkları ise muhtemelen kilden yapılmış ve fitilin konulmasını sağlamak için bir kenarı kıvrılmış basit araçlardı.

Resim 5 : Minoa medeniyetinin merkezi olan Knossos'ta bir konakta bulunan lambaların replikaları (Bruce Bentley , 2017)

Resim 6: Bunun gibi kilden yapılmış basit lambaların sıradan insanlar tarafından kullanılmış olduğuna şüphe yoktur. Bunlardan yüzlercesi, günümüzde tarla olan fakat zamanında Knossos kraliyet sarayını çevreleyen ve ahşap evlerden oluşan

yerleşim alanlarında bulunmuştur.

Ne yazık ki, makalede Minoa kültürü ve sosyal yaşamı hakkında bilinenlere çok az değinebildik. Onların tıp uygulamalarına dair ise neredeyse hiçbir şey bilinmemektedir. Warren (1970) ve Arnott (2004) dahil olmak üzere literatürü taradığımızda bunun böyle olduğunu açıkça görmekteyiz. Eğer Minoalılar kupa çekme işlemini uygulamışlarsa, o zaman bu ışık kaynaklarının her ikisinin de bu işlem için gerekli olan alevi elde etmede bir araç olarak kullanıldıklarını düşünmek yanlış olmaz. Daha sonraki Ortaçağ dönemi Avrupa resim sanatında kupa çekme işleminin betimlendiği resimlerde gaz lambalarının yer alması ve günümüzde dünyanın değişik

yerlerinde ev ortamlarında kupa çeken kişilerin mum ya da basit bir gaz lambasının alevini kullanmaya devam etmeleri, bu düşüncemizi tutarlı hale getirmektedir. Bundan dolayı, evlerde kullanılan en temel araçlardan biri olmaları ve yapılan işlemin görece basitliğinden dolayı, bu lambaların bir çok yüzyıllar hatta binlerce yıldır kupa çekme işleminde kullanılmış oldukları düşüncesini öne sürmekteyim. Tarih bize şunu öğretmektedir : ‘ Bu onların hikayesi olduğu kadar bizim de hikayemizdir ‘

Geçmişin Tanımlanmasındaki Zorluklar

Kupa çekmenin tarih öncesi çağlardaki varlığını kanıtlamak zordur. Bunun bir sebebi, arkeologlar ve tarihçilerin, kupa çekmenin erken dönem tedavi metotlarındaki rolünün farkında olmamaları ve bu uygulamanın potansiyel kanıtı olabilecek bazı ipuçlarını görmezden gelmeleridir. Bu önemli potansiyel kanıtlardan bir tanesi, evlerde günlük olarak kullanılan bardakların aynı zamanda kupa çekmek için de kullanılmış olabileceklidir ki, bu durum günümüzde de Yunanistan, Çin, Polonya , Arnavutluk, Rusya ve diğer bazı yerlerde de aynen devam etmektedir.

Akademik disiplinlerin bu konuya pek ilgi göstermemelerinden dolayı, mutfakta kullanılan bardakların, kupa çekmede de kullanılmış olduklarını kesin olarak kanıtlayamamaktayız. 2016 yılında Mısır’daki antik eserlerin sergilendiği uluslararası üne sahip bir müzenin küratörü ile yaptığımız yazışmayı buna bir örnek olarak gösterebiliriz. O güne kadar ne için kullanılmış olduğu tanımlanamamış bir arkeolojik buluntuya dair ona sunduğum öngörümüne minnettar olmuştum. Görüşmelerimizin neticesinde , bahsi geçen buluntunun bir kupa çekme aracı olduğuna ikna olmuş ve bu fikrin müzedeki uzmanların hiçbirinin aklına gelmediğini samimiyetle itiraf etmişti. Buna paralel olarak; ‘ **Klasik Antik Dönemlerde Tıp ve Felsefe** ‘ adlı bilimsel çalışmasında Van Der Ejik, klasik tıp alanında daha geniş çaplı bir bilimsel çalışma alanına gerek olduğunu ‘ disiplinler arası bir alan ‘ ifadesini kullanarak belirtmiştir. (2006 : 7)

Yine benzer bir durumda, 2014 yılında Atina’da çok ünlü bir müzede çalışan genç bir arkeologla uzun bir görüşmem olmuştu. O da tıpkı benim gibi, kupa çekmenin tarih öncesi çağlara uzanan bir geçmişe sahip olduğuna ve Minoalıların bu işlemi uyguladıklarına inanıyordu. Görüş bildirmeye yetkisi olmadığı için amirleri nazarında hoşnutsuzluk olabileceği kaygısıyla adının belirtilmesini istememişti. Yunanistan’da (ve dünyada) kupa çekmeye dair

ilk kanıtlar ve kupaların klasik şeklinin ilk zamanlardan günümüze dek hemen hemen hiç değişmemiş olması hakkında karşılıklı görüş alışverişinde bulunduktan sonra Çin’de üretilen cam kupaların aslında ilk olarak Eski Yunanlılar tarafından tasarlanıp kullanıldığında hem fikir olmuştuk. Bu tip kupaların ilk örneklerini, M:Ö 5. yüzyılın son dönemlerinde yaşamış hekimlerin mezar taşlarına kazınmış olarak görmekteyiz. Onların kupa çekme işlemini mükemmel bir şekilde gerçekleştirecek tasarıma ne kadar zamanda ulaşmış olabileceklerini, kupaların ne kadar zaman içinde bu kadar popüler olmuş olabileceklerini ve onu kullanan hekimin alâmet- i fârikası haline gelmelerini – hem o dönemde hem de sonraki kuşaklarda- büyük bir iştiaqla konuşmuştuk. Bu konuya tekrar değineceğiz.

Resim 7 : Bir kadın banyodan sonra kupa çektiriyor. Orta çağların son dönemlerinde hamamlar tüm Avrupa’da yaygındılar ve buralarda kupa çekme, masaj ve jimnastik yapılıyordu. Kupa çeken kişinin sol elinde alevi açıkça görülen bir gaz lambası tuttuğuna dikkat ediniz.

15. yüzyıl Kalendar- Alman ahsap baskı, 1483. İkonografi Koleksiyonu, Tıp Tarihi için Wellcome Enstitüsü, Londra

Resim 8: Klasik Dönem Yunan gaz lambaları.
(Bruce Bentley özel koleksiyonundan replikalar , 2017

Bir Gaz Lambası Alevinin İşlevselliğinin Test Edilmesi

Atina’da satın aldığım Klasik Dönem’e ait bir gaz lambası replikasıdan gelen alevin, kupa çekmede kullanılan kupanın içine alınıp, sonra da hastanın tenine kapatılmasında etkin bir araç olup olmadığını görmek için bir deney yaptım. Yakıt olarak, lambanın üst kısmında bulunan küçük yuvarlak delikten iç kısma doğru Yunan zeytinyağı döktüm. Burada replika lambanın ve onun fitilinin orijinali ile aynı kalitede olamayacağını göz önünde bulundurmakta fayda var. Günümüzde kullandığımız cam bir kupayı lambanın alevine gerektiği şekilde tuttuktan sonra, onu süratle alevden uzaklaştırıp derhal hastanın tenine kapatmama rağmen kupanın oluşturduğu emme gücünün zayıf olduğunu gözlemledim. Daha kuvvetli bir emme gücü elde etmeye yönelik değerlendirmem şu yöndedir : Lambanın fitili daha kalın olmalı ve daha büyük bir alev oluşturmak için zeytinyağını daha iyi emen bir maddeden yapılmalıdır. Kesin olan şudur ki, doğru tasarlanmış bir lamba ile kupa çekme işlemi başarıyla uygulanabilir. Eğer böyle olmasaydı, gaz lambaları ne ortaçağ resimlerinde bu kadar sık olarak karşımıza çıkardı, ne de kupa çekme işlemi 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın ilk dönemlerinde hastanelerde bir tedavi yöntemi olarak kullanılırdı.

İkinci deneyim için ise günümüz standartlarında cam bir Çin kupası yerine, özel koleksiyonumdan 19.yüzyıl Romanya yapımı bir kupa seçtim. Bu tercihimin sebebi, 1998 yılında Roma’da Tıp Tarihi Müzesi’nde sergilenen Pompeii’den getirilmiş cam kupaları incelemiş olmamdı. Bu kupalarla ilgili beni en çok şaşırtan şey, o kadar ince ve güzel olmalarıyla beraber öyle bir volkanik patlamadan zarar görmemiş olmalarıydı. Büyük bir memnuniyetle söylemeliyim ki, Romanya kupası hastanın tenini çok sıkı tuttu ve çok daha etkin bir şekilde manevra yapmamı sağladı.

Resim 9 : Pompeii kupaları . Bu güzel cam kupalar Pompeii'deki volkanik yıkımdan mucizevî bir şekilde kurtulmuşlar ve üzerinden geçen yüzyıllara rağmen sağlam kalmışlardır. Günümüzde Roma Üniversitesi Tıp Tarihi Bölümü'nde sergilenmektedirler. Fotoğraf: Bruce Bentley, 1998

Resim 10 : Klasik Yunan gaz lambası replikasının alevi ile ısıtılan 19.yüzyıl Romanya yapımı ince cam kupanın hastanın kolunun ön tarafına kapatılması suretiyle başarılı bir kupa çekme işlemi gerçekleştirilmiştir. (Fotoğraf : Bruce Bentley , 2017)

Bu noktada şunu belirtmek istiyorum : Bronz kupalar kullanılıyorken, kupanın,yanıcı bir maddeye batırılmış bir kumaş parçasının içine atılması suretiyle ısıtıldığı ve bundan da en iyi sonucun elde edildiği fikrine yatkınım. Öte yandan, eğer kenarları düz ya da eğimli kil kupalar kullanılmışsa, o zaman kupayı ısıtmak için bir lamba alevinin daha iyi ve daha güvenli bir seçenek oluşturmuş olduğunu belirtmek gerekir. (Yine bir başka deneyde) kupa çekme işlemini gerçekleştirirken daha önce değinmiş olduğum Yunan gaz lambasını ve elimde kilden yapılmış tek örnek olan eski

Mısır kupasını kullandım. Bu kupa ile Minoa ya da Klasik Yunan kupaları arasındaki fark, Mısır kupasının sırlanmış olmasıydı. Tabii ki, Roma döneminde cam kupalar yapılmaya başlandığında gaz lambası kullanmak zaten olmazsa olmaz bir şeydi. Şu notu belirtmekte fayda görüyorum : Bu makaleyi bazı eklemeler yapmak suretiyle yeniledim. Buraya kadar tartıştığımız bölümde, kupa çekme işlemi için gereken ısının kupaya nasıl iletildiğini ve bunun için kullanılan araçları işledik. Makalenin ilk versiyonunda da bu bölüm aynı haliyle yer alıyordu. Bu yenilenmiş kısmın ilerleyen bölümlerinde kupanın ısınmasını sağlayan alevin transferi için bir başka metodu anlatacağım. Bu bölümü sonradan eklememin sebebi ise, bu metoda kupa çekmenin tarihine yönelik halen sürdürmekte olduğum çalışmanın, makalenin ilk yazılışından sonraki bir safhasında rastlamış olmamdır.

Resim 11 : Mısır'dan iki seramik kupa

Yaklaşık 15 yıl önce seminer verdiğim öğrencilerimden biri bu iki kupayı öykülerini de anlatarak bana hediye etmişti. Doktor olan babası, tıbbi arkeolojiye tutkusu olan yine bir doktor arkadaşıyla 50 yıl önce bir kazıda yer alırlar. Kazı esnasında işçiler bu kupaları bulurlar ve orada bulunan herkesin görebilmesi için onları yukarıya doğru kaldırırlar. Doktor, elini ağzına götürerek kupaların işlevine vurgu yapınca işçiler onun bu jestine itiraz ederek, karşı bir jestle onların kupa çekmek için kullanıldıklarını anlatırlar. Fırınlanmış yüzeyleri bu kupaların 800 ile 1000 yıl öncesine ait olduklarını göstermektedir.

Fotoğraf : B. Bentley , 2016)

Devam Eden Araştırma

Bir kaç yıl önce uzun bir öğle yemeğinde görüştüğüm saygın tarihçi Richard Mile ² , şunları söylemişti : ‘Fenerimizi geçmişte ne kadar uzağa tutarsak, ışık o kadar soluklaşıyor.’ Yine de her tarih araştırmacısı size şunu söyleyecektir : ‘ Heyecan, bilginin peşinde koşmadadır.’ Bu durum, kupa çekmenin orijinini ve onu çevreleyen kültürel bağlantıları araştırırken de kesinlikle böyledir. Bir işe kendini adanmak ve onun için gösterilen çabanın verdiği heyecan ve memnuniyet, bir şeyi keşfetmenin verdiği heyecan ve memnuniyete eşdeğerdedir. Ve hele bu çabanın ardından bir de keşif gelirse, tarifi imkansız bir mutluluk doğurur. Süregelen araştırmamda yeni bir takım önemli bulgulara ulaştım ve bunları paylaşmak için 2017 yılının Eylül ayında Lantern dergisinde (Sayı 14 : 3) yayınlanan makalenin bu ilk versiyonuna bazı eklemeler yaparak şu anda okumakta olduğunuz makaleyi yazdım. Şunu memnuniyetle belirtmeliyim ki, makalenin ilk versiyonunda

spekülatif olan bazı konuların ya doğruluğu ispatlandı ya da ispatlanmaya bir adım daha yaklaşıldı. Mesela 2017 yılı Ekim ayında Mexico City Ulusal Arkeoloji Müzesi’nde görevli genç bir arkeolog olan Jonathan Enroch Jimenez Delgado ile müzede yaptığımız görüşme ve müzakerenin sonunda; kilden yapılmış sıradan bardakların,Mezoamerika’da (bugünkü Meksika, Belize, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nikaragua,ve Kuzey Kosta Rika’nın olduğu bölge) Hispanik dönem öncesinde kupa çekme araçları olarak da kullanılmış olabileceklerine dair görüş birliğine vardık. Jonathan, benim ortaya attığım bu fikri, gülümseyerek şu ifadelerle desteklemişti : ‘ Meksika’da mutfak eşyası olan bardakların, aynı zamanda kupa çekme araçları olarak da kullanılması bilgisi, nesilden nesile aktarılan bir bilgi olduğu için, ben ve meslektaşlarım da sizinle aynı şekilde düşünerek, bu durumun Hispanik dönem öncesinde de böyle olduğu ihtimalini benimsemiştik.’ Yine kendisi, durumu bir adım öteye taşıyarak şu ifadeleri sözlerine eklemişti: ‘ Eski kap kacakların içlerinde kül lekeleri bulduk ki, bu da bizim temel araç-gereçlerin ve basit teknolojilerin esas fonksiyonlarının yanı sıra kupa çekme de dahil olmak üzere başka amaçlar için de kullanılmış olduklarına yönelik fikrimizi hipotez haline getirmeye bizi sevk etmektedir. ‘ Görüşme Tarihi : 07 /10/201

Resim 12 : Mexico City **Ulusal Antropoloji Müzesi**'nde görevli arkeolog Jonathan Enoch Juimenez Delgado (solda) ve tercüme çalışmalarıyla ona yardımcı olan Gabriela Garcia Morales

Resim 13 : Fas'ın Fez kentinde yaşayan Bayan Khadi, hastalarını geleneksel tıp metotlarıyla tedavi etmektedir. Kupa çekme işlemini vazoya benzer büyük bir kupa ile yapmaktadır. Eğer kullandığı kupa bu kadar büyük olmasaydı, onu mutfakta kullanılan normal bardaklardan ayırt etmek imkansız olurdu. Fotoğraf : Bruce Bentley , 1998

Yunanistan'da MÖ 5. yüzyılın son dönemlerinden önceki zamanlara ait kupa çekme araçlarıyla ilgili bulgular mevcut değildir. Bunun nedeninin, bir çok kültürde- tıpkı günümüzde olduğu gibi- evlerde kullanılan bardak ve kapların normal işlevlerinin yanı sıra kupa çekmek için de kullanılmış olabilecekleri olduğunu düşünüyorum. Bundan dolayı, onların bu ikili kullanımlarını birbirinden ayırmak imkansız hale gelmektedir. Bu durumun bir diğer sebebi de bu kupaların kırılmış olmaları ve işe yaramaz hale gelince atılarak yok edilmiş olmalarıdır. Kil ve/veya organik maddelerin kısa ömürlü olmaları, onların arkeolojik buluntuların içinde görülmemelerine sebep olmuştur ki, bu durum bronzdan yapılmış dayanıklı kupaların ortaya çıkmasına dek sürmüştür. Bu dökme bronz kupalar o kadar güzel bir şekilde tasarlanmışlardır ki, bu tasarıma ulaşıncaya dek uzun bir deneme yanılma sürecinden geçtikleri bellidir. Yine bu tasarımın günümüzde kullanılan cam kupalara olan çarpıcı benzerliği bu durumu doğrulamaktadır.

Resim 14 : Orta Fırat bölgesinden M:Ö 2650-2000 dönemine ait bardak, kap ve kaseleri içeren bir sergi. Bunlar gibi evlerde kullanılan kaplar, kupa çekmek için de kullanılarak çift fonksiyona sahip olabilirler. Böylelikle de onların tedavi edici etkilerini normal kullanımlarından ayırt etmek imkansız hale

gelebilir. Fotoğraf : B. Bentley, British Museum, Mart 2020

Isının, Tasarımın ve Çekim Yasasının Birleşen Gücü

Hipokrat Külliyyatının 4. cildi 'Hastalıklar'a dair yaptığı yorumlarda , Iain M Lonie şunu belirtmektedir: 'Isı' kelimesi ile kupa çeken kişinin elindeki sukabağına atıf yapılmış olabilir. Çünkü işlem öncesinde bunlar ısıtılıyordu.' (1981 : 281) Lonie ayrıca şunu da yazmıştır : ' Kupa çeken hiçbir doktor, - ister bronz kupa, isterse de sukabağı kullanıyor olsun- yaptığı işte sıcaklık faktörünü göz ardı edemez. (1981 : 26) (Antik) Yunanlılar, kupa çekme işleminin mekanizma ve dinamiklerinin ısı ile olan ilintisinden o kadar çok etkilenmişlerdir ki, Aristo ve Eflatun bazı önemli felsefi ve bilimsel düşüncelerini temellendirirken kupa çekmenin sistematığını göz önünde bulundurmuşlardır. Her ikisi de, kupa çekme işleminin hastanın teninde oluşturmayı başardığı kısmî basıncan – Yunanlılar boşluk fikrinden hiç hoşlanmazlardı ve bunu ' *Horror Vacui* – *Boş Alan Korkusu* 'olarak adlandırırlardı- ve onun hem teoride hem de pratikte çekim yasaının bir göstergesi olması durumundan çok büyük bir heyecan duymuşlardır. Kupa çekmede kullanılan kupadan büyük bir övgü ile bahsedilmiştir. Çünkü, sıcaklık faktörü, en optimal vakumu oluşturmak amacıyla özel olarak şekillendirilmiş bir kupa ile birleşince; vücuttaki soğukluğu çeken ³ ve kan dahil diğer vücut sıvılarının dolaşımını dengeleyerek, akışın yetersiz kaldığı vücut bölgelerindeki rahatsızlıkları başarı ile tedavi eden bir araca dönüşmektedir. Bunun tersi olan durumda da, yani dolaşım bozukluğundan dolayı kanın ve diğer sıvıların vücutun belli bir bölgesinde olması gerekenden fazla olarak bulunması ve bu birikimin getirdiği rahatsızlık durumunda, ki bu bazı semptomlarla teşhis edilebilir, kupa hastalığının olduğu bölgeye değil de oradan uzak bir bölgeye uygulanırdı. Böylelikle sıvılar dengeye getirilerek hasta sıhhatine kavuşturulurdu.

Hipokrat Külliyyatı'nın ' *Çocuğun Tabiatı Üzerine* 'adlı cildinde, kupa çekmede kullanılacak kupanın şekline dair bir tanımlama mevcuttur ki, biz günümüzde bu şekli vücutun bazı bölümlerine yönelik metaforlar – dudak, boyun ve bombeli karın- kullanarak tanımlamaktayız. Kupanın tasarımında Yunan anatomisinde ' çukur organlar ' olarak tanımlanan organların şekilleri baz alınmıştır. Beyin, mesane ve rahmi kapsayan bu organların, vücut sıvılarını çekme üzerindeki etkileri sebebiyle kupa çekme işleminde kullanılan kupaya benzer oldukları düşünülmüştür. Bu bağlamda, kupa çekme araçları da, özel olarak tasarlanmış şekilleri sayesinde vücut sıvılarını içlerine çekme kabiliyeti göstermektedirler. Chadwick ve Mann (1950 : 26) buna dayanarak cevabı belli olan şu soruyu sormuşlardır : 'İçinde boşluk bulunan hangi organlar vücuttaki nemi absorbe ederek daha etkin bir şekilde içine çekmektedir : Her tarafı eşit derecede geniş olanlar mı yoksa bir kısmı geniş ama aşağıya doğru daralan bir şekle sahip olanlar mı ? ' Cevap tabii ki ikinci tanımlamaya uygun olan organlardır. Chadwick

ve Mann (1950 :27), kupa çekme araçlarının şeklini şu basit ve temel terimleri kullanarak anlatmışlardır : ‘ Kupalar hastanın tenini içlerine çekebilmek amacıyla konkav yani içbükey olarak tasarlanmışlardır. Lonie (1981: 267) ve (Valance : 1990 : 58) ‘ a göre Aristo, sıcaklığı ve rahmin çukur olan içyapısını, spermi içeri almak için gereken ve birbirinin etkisini olumlu olarak artıran iki önkoşul olarak tanımlamıştır. Kupa çekme işleminde gereken vakumu oluşturmak üzere kullanılan sıcaklık, aynı zamanda dönüştürücü bir role sahip olarak da algılanmıştır.Bu ısıyı tanımlarken, onu sadece modern fiziğin kurallarıyla yani sıcaklığın artırılması ve bu sayede moleküllerin yer değiştirmesiyle oluşan ve neticesinde de kupa içindeki basıncı oluşturan ısı olarak tanımlamak yerine; onun çok daha ilham verici ve etkili bir unsur olduğu kavramları tercih edilmiştir. Isı, Kadim Yunanlıların vücudun normal çalışmasını bozan en kötü şey olarak tanımladıkları soğukluğu kendine doğru çekme kabiliyetine sahiptir.Lonie (1981: 266), bu çekim yasasının ‘tüm sıvılar’ teorisinin anahtarı olduğunu iddia etmektedir. Eğer onun bu yorumunu kabul edilebilir olarak görürsek; içi boş bir alanın ısı ile birleşerek olası tüm hastalıkları kendine çekme sisteminin kupa çekmede kullanılan bir kupada vücut bulduğunu söyleyebiliriz. Bu da kupa çekmeyi, vücut sıvılarına dayalı

tıp geleneğinin,ki bu sistem başarısından dolayı Batı tıbbının yaklaşık 2500 yıllık bir sürecine damgasını vurmuştur, bir sembolü haline getirmiştir. Bundan dolayı, çoğunlukla ‘ basit ‘ olarak tanımlanan kupa çekme işlemi, çağlar boyunca tıpta ve tedavide çok önemli bir rol oynamıştır.

Sikia

Hipokrat yazmalarında kupa çekmenin klasik Yunanca’daki ‘sikia’ – sukabağı kelimesi ile tanımlanmış olmasını görmek büyüleyicidir.Bu, eğitilmiş doktorların pahalı bronz kupalar kullanmasına rağmen sıradan insanların kurutulmuş sukabaklarını kupa çekme araçları olarak kullandıklarını göstermektedir. Bu kabaklar, özellikle onları kendi bahçelerinde yetiştiren kırsal kesim insanları tarafından kullanılmaktaydı. Yunanlılardan sonra Romalılar ‘Sikia’ kelimesini almışlar ve onu Latinleştirerek ‘ sukabağı ya da sukabağı şeklinde ‘ anlamına gelen ‘curcubita’ya çevirmişlerdir ki, bu terim aynı zamanda kupa çekme için de kullanılmıştır. (Kravetz, 2004 : 1418) Tıp tarihçisi John Stewart Milne (1907: 101), Hint Vedalarında kupa çekme işleminin içinde ateş bulunan bir sukabağı ile yapıldığını belirtir. Mukhopadhyaya (1913 : 150) da kupa çekmenin alibu (Lagenaria vulgaris) ya da ‘ alabu ‘ adı verilen bir kaktüs meyvesinin kabuğundan yapılmış sukabağı kullanılarak uygulandığını söylemiştir.

Veda metninde geçen ‘ İçinde bir ateş olan’ ifadesiyle yanan bir maddenin sukabağının içine mi konulduğunu yoksa kupanın içinde bulunan alevin, kupanın hastaya uygulanmasından hemen önce çıkarıldığını mı kastettiğini kestirmek zordur. Aradan binlerce yıl getiğı için bu ve benzeri sorulara cevap vermek zordur. Bu konuya dair daha önce şunları yazmıştım :

Bir diğerk olasılık ise, kupa çekme işleminin hemen öncesinde, yanmakta olan pamuklu ya da ona benzer bir bez parçasının bir pens ile tutularak kupanın içine konulmuş olduğudur ki, bu yöntem günümüzde de yaygın olarak kullanılmaktadır.Bu noktada klasik Yunan tıbbının başarısının yanı sıra günümüzde kullanılan penslere çok benzer pensler tasarlayıp yapmış olan usta zanaatkarların becerilerinin de derin bir saygıyı hak ettiklerini belirtmek gerekir. Buna ek olarak, tıp tarihçisi John Kirkup’un yazdığına göre : ‘ Hipokrat yazmalarında tanıtılan cerrahi aletlerin üstün kalitesi, bu geleneğın geçmişinin Bronz ağı ya da en azından Yeni Taş Devri’ne kadar uzandığını göstermektedir.’

Resim 15 : Penslerin de içinde bulunduğı Yunan tıp aletleri sergisi. (M yaklaşık 3.-4. yüzyıllar) Sol arkada görülen yuvarlak hatlı alet, bronz bir kupadır.Bu aletler bir kaç yüzyıl sonra gelen Romalılar tarafından çok küçük değişikliklerle yenilenmiş ve günümüz cerrahi aletlerine çok benzer bir hale getirilmiştir. (Fotoğraf B.Bentley, tarafından 2013 yılında Epidauros, Yunanistan’da bulunan ve Asclepios’ a adanmış şıfa mabedinde çekilmiştir.)

Sikke , Kupa ve Pensler

M.Ö 4. yüzyıla ait bir sikke, Yunanlıların kupa çekme işlemi esnasında, alevi bir çift pens ile tuttuklarının ,ki bu uygulama günümüzde tüm dünyada kupa çeken kişiler tarafından-en azından profesyoneller tarafından- yaygın bir şekilde kullanılmaktadır, ispatlanmasında bir dönüm noktası olmuştur. Bu sikkenin ön yüzünde kanatlı at Pegasus görülürken, arka yüzünde ise bir kupa ile bir çift pens görülmektedir.

Resim 16 : Astacus'tan (Batı Yunanistan) ön yüzünde Pegasus, arka yüzünde ise bir kupa ve onun hemen sağında bir çift pens bulunan gümüş sikke. (Resim Georgiou, Evangelia 2005: 258 den alınmıştır.)

Acaranian Astacus: new numistic evidence. XIII Congreso Internacional de Numismática, Madrid, ..., 2005 - mcu.es

Klasik Dönemde kupa çekme işleminde kullanılan kupalar, çok sayıda gümüş ve bronz sikke üzerinde yer almıştır. Bunun amacı, insanların bu sikkelerin basıldığı bölgelerde bir Asclepion'da yani şifa tanrısı Asclepios 'a adanmış mabetlerde tedavi görebileceklerini onlara bildirmektir. O dönemde tüm Yunan Diasporası'nda yaklaşık 360 tane böyle mabet vardı.

Pensler, kupa çekme işleminin hemen öncesinde, yanmakta olan keten ya da benzer türde bir bez parçasının tutulup kupanın içine konulması için kullanılmıştır, ki bu sayede kupanın içinde kısmi bir basınç oluşur, ve sonra derhal kupa hastanın tenine kapatılarak işlem tamamlanırdı. Üzerlerine kupa resmi nakşedilmiş olan sikkeler, hekimler tarafından uygulanacak kupa çekme işleminin yapılacağı mabetlere insanları yöneltmek için bir çeşit reklam unsuru olarak kullanılırdı. Ve yine sikkelerde bulunan pensler de , insanlara kupa çekme işleminin alaylı kişiler ya da halk şifacıları tarafından değil, bizzat hekimler tarafından yapılacağının bir göstergesi durumundaydılar. Çünkü diğerleri, pensleri satın alabilecek maddi güce sahip değillerdi. Bu durumun, kupa çekmenin halen devam ettiği günümüz Yunan toplumunda da böyle olduğunu görmekteyiz. Kupa çekmenin tarihi hakkında bilimsel araştırma yapmak üzere üç kez Yunanistan'a gittim ve evlerde kupa çeken kişilerden bir tanesinin bile pens kullandığını görmedim. Aksine tıpkı kupa olarak mutfak bardaklarını kullanmaları gibi, pens yerine de etrafına pamuk ya da bez parçası doladıkları yemek çatallarını kullandıklarını gördüm. Ancak ben, bunun yerine bir çift pens kullanmanın çok daha iyi ve güvenli olduğunu düşünüyorum.

Alevin bir pens ile tutularak kupanın içine dahil edilmesinin avantajlarından bir diğeri de, her hastanın tedavisinin gerektirdiği farklı ısı derecelerini ayarlamayı sağlamasıdır. Paulus Aegineta (Welsh, 2007), MS 7. yüzyılda yazdığı destansı tıp eserinde, bu ısı derecelerinin bilincinde olarak bazı tedavilerde kupanın ' Yüksek Isı ' ile uygulanması gerektiğini yazmıştır. Bunu en iyi şekilde yapabilmek için, kupa çeken kişi, yanmakta olan bir bez parçasını pens ile tutar ve elinde tuttuğu kupanın tüm iç yüzeyini istenen sıcaklığa kavuşturmak üzere onun içine bırakır. Yunan ve Roma'lı doktorların bunu çok büyük bir ustalıkla yapmış olduklarına dair en küçük bir şüphe bile duymuyorum

Paulus'un Eserleri

Paulus Aegineta (MS 625- 690) , Bizans döneminin (Doğu Roma İmparatorluğu , MS 330- 1453) – Roma'nın düşmesinden sonra emperyal gücün doğuya Konstantinopol'a / İstanbul'a kaymasından dolayı bu isimle anılır- son büyük hekimiydi. Onun en büyük başarısı, Hipokrat ve onun takipçilerinden itibaren Yunan. Roma ve Arap tıbbının ve hekimlerinin eserlerini bir araya getiren bir ansiklopedist olmasıdır.Kendi bilgi ve uygulamalarını da dahil ettiği 7 ciltlik

'Paulus Aegineta'nın Tıbbi Çalışmaları adlı büyük eserini çok detaylı ve titiz bir çalışmayla ortaya koymuştur. (Welsh, 2007)

Bu muazzam eserde, kompleks tanılara bağlı olarak diyet, egzersiz, bitkisel ve fiziksel terapi gibi çok geniş bir yelpazede tedavi yöntemlerinden bahsederken; aynı zamanda kupa çekmeye de çok geniş bir yer ayırmış ve hangi hastalıkları tedavi ettiğini ve nasıl uygulanması gerektiğini anlatmıştır

Aşağıdaki bölümde referanslardan bir seçki sunulmuştur. İki sıcaklık derecesine – ' Çok Yüksek Isı ' ya da kupanın hastayı yakmayacağı kadar bir 'ısı'- göre kupa çekmeye yönelik verdiği tavsiyelerden bazılarını listeledim. Birkaç durumda kupaları ısıtmanın en iyi yolunu da anlatmıştır. Daha iyi anlaşılın diye sıcaklık derecelerini büyük harfle yazma insiyatifini kullandım. Diğer büyük harfler metnin direkt kendisinde bulunmaktadır.

Soğuktan kaynaklanan Kulak ağrısı ve melankolik bir Ruh, kupa çekme işlemi ile çok başarılı bir şekilde tedavi edilir. Sıcak suya konularak ısıtılan kupa,kulağın yakınına yerleştirilir.

Soğuk ve rüzgarlı bir havaya maruz kalarak kulak ağrısı çeken bir hastanın durumuna değiniyor olabilir mi? Bir çok insanın bu hava şartlarından etkilenerek kulak ağrısı çekmesi çok yaygın bir durumdur. Bundan ben de çok etkilenirim ! Özellikle de rüzgar soğuk esiyorsa-en azından benim için- bu işin tuzu biberi olur. Durum bununla da kalmaz. Pek çok insan, rüzgara maruz kaldıklarında kendilerini huzursuz hissettiklerini ve mental olarak da gergin olduklarını ifade ederler.

Dönemin antik dönem olması ve orijinal metnin çevirilerinde görülen duygusallık / incelik göz önünde bulundurulduğunda; bunun melankolik bir ruh hali ile bir bağlantısı olduğu düşünülebilir mi ? Bu, bedensel şikayetler ile duyguların iç içe girdiğini gösteren bir durum değil mi ?

Eğer öyleyse, Paulus soğuk ve rüzgarlı hava durumlarının yol açtığı bir hastalığa mı değinmektedir ? Ben böyle olduğunu düşünüyorum. MS 2. yüzyılın önde gelen bir ansiklopedisti olan Celsus, *De Mediana (Tıp)* adlı eserinde kupa çekme ile hacamat arasındaki farkı şu sözlerle ifade etmektedir : ‘ Kupanın uygulanacağı ten, işlemiden önce neşterle kesilirse kupaya kan dolar; kesilmezse ‘ hava’ . (Spencer, 1953 : 167)

Aşağıda Paulus’un kupa çekmeye dair önerilerinden bir seçkiyi görelim :

- **Safra Kusulması Durumunda** : Kupanın ‘ Yüksek Isı ’ ile ısıtılarak işlem yapılması çok iyi sonuç verir.
- **Ağrı Durumunda** : Ağrı, sıcak havadan ya da mide / bağırsak gazlarından kaynaklanıyorsa, kupa çekme işlemini ‘ Yüksek Isı ’ ile yapınız. (Burada Greco-Romen doktor Aetius’a atıf yaparak, onun kupanın ‘Yüksek Isı’ ile göğüs, karın ve sırta uygulanması yönündeki tavsiyesini hatırlatır. Yine Aetius’a göre, aynı işlem mide ve etrafındaki organların iltihabını tedavi etmede de kullanılır.)
- **Rehavet- Uyuşukluk İçin** : Aetius, eğer hastalık müzminleşirse başın tıraş edilmesi gerektiğini söyler. ‘ Orta Seviye Isı ’ ile kupa çekme işlemi uygulanır.
- **Sıcak Hava Ya da Melankoliden oluşan ağrı** durumunda kupa çekme işlemi ‘ Yüksek Isı’ ile uygulanmalıdır.
- **Adet Gecikmesi ⁴ için** kasıklara ve alt karın bölgesine ‘ Yüksek Isı’ ile kupa çekme işlemi uygulanır.
- **Rahim Sarkması için** ‘ Orta Seviyeli Isı ’ ile göbek ve her iki kasığa kupa çekme işlemi uygulanır.
- **Kalça Eklemide Görülen Artrit** hastalığı için ‘ Orta Seviyeli Isı’ kullanılarak kalça kupa çekme işlemi uygulanır.

Lantern dergisinin gelecek sayısında, ‘ Çıplak Ateş ve Ona Dair Sıcak Mevzûlar ’ adlı makalemizin ikinci bölümü yayınlanacaktır. Bu bölümde kupa çekmenin Batı tıbbında günümüze kadar uzanan tarihi serüveni ele alınacaktır.

Son Notlar

1. Toksikoloji ve çevresel sağlık mühendisi Albert Donnay (www.quora.com) ilginç birkaç noktaya değinmektedir. ‘ Bu kadar fazla sayıdaki lambalar, resimlerin çizilmesini sağlayacak ışığı verdikleri gibi mağaranın derinliklerinde onlardan daha büyük ateşler yakılmak suretiyle ölümcül karbonmonoksit zehirlenmesi riski azaltılmıştır.Bir kaç antropolog bu lambaları incelemiştir fakat bir Fransız ekibi, duvarlarında resimler bulunan bir mağaranın zemininde yüzlercesini yakarak onları test etmişler ve şunu görmüşlerdir : Tüm lambalardan yayılan ışık o kadar hızlı titreşiyordu ki, mağaranın duvarları ve tavanındaki hayvan resimleri hareket ediyormuş gibi görünüyordu. Mağara ışıldak ya da elektrik ışığı ile aydınlatıldığında, bu ‘ hareket etkisi’ görülmüyordu.

2. Profesör **Richard Miles** : ‘ *Arkeoloji : Bir Gizli Tarih* ‘in yazarı. (2011 Penguin History) Bu eser daha sonra BBC de bir belgesel serisi olarak yayınlanmıştır.

3. Kupa çekme, bugün Yunanistan’da halk arasında uygulanmaya devam etmektedir. Çoğunlukla da vücuttan soğukluğu (kreos) için çıkarmak amacıyla uygulanmaktadır.

4. Paulus burada ‘ rahim boğulması ‘ terimini kullanmıştır. Günümüz tıp terminolojisinde bunu bir çeşit ‘ blokaj ‘ ya da ‘ Geciken Adet Kanaması’ olarak tanımlayabiliriz.

Kaynakça

Arnott, R. (2004) Minoan and Mycenaean Medicine and Its Near Eastern Contacts in Horstmanshoff, H.F.J. and Stol (eds) Magic and Rationality in Ancient Near Eastern and GrecoRoman Medicine, Vol 27. Leiden.

Bentley, Bruce (2014) Cupping's Folk Medical Heritage: people in practice (chapter 2) in Chirali, Ilkay Traditional Chinese Medicine: Cupping Therapy (3rd Ed). Churchill Livingstone. China.

Donnay, Albert (2014)> Was there a function to the Lascaux cave paintings? [www. quora.com](http://www.quora.com) Answer June 18, 2014.

Douglas, Kate.Ed. (2020) *Homo Neanderthalensis : Not So Brutish in New Scientist Essential Guide No.4*. New Scientist Ltd. Australia

Galen (2011) *Method of Medicine*. Books 1-4. Edited and translated by Johnson, Ian and Horsley, G.H.R. Harvard University Press. Cambridge.
Harper, Donald (1998) *Early Chinese Medical Literature: The Mawangdui Medical Manuscripts*. Kegan Paul. London.

Lonie, Iain M. (1981) *The Hippocratic Treatises "On Generation" "On the Nature of the Child" "Diseases IV"*. Walter de Gruyter. Berlin.

Milne, John Stewart (1907) *Surgical Instruments in Greek and Roman Times*. Clarendon Press. Oxford.

Mukhopadhyaya, Girindranath (1913) *The Surgical Instruments of the Hindus (Vol 1)*. Calcutta University Press, Calcutta.

Ruspoli, Mario (1987) *The Cave of Lascaux: The Final Photographic Record*. Thames and Hudson Ltd. London.

Safra, Jacob E. (chairman) and Aguilar-Cauz, Jorge (president) (2005) *The New Encyclopaedia Britannica*. 15th Ed, Volume 7. USA.

Celsus *De Medicina*, Vol. 11. 1-5, Spencer, W.G. (trans 1953), *The Loeb Classical Library*. William Heinemann, London.

Van Der Eijk (2006) *Medicine and Philosophy in Classical Antiquity*. Cambridge University Press: Cambridge.

Warren, C.P.W. (1970) *Some Aspects of Medicine in the Greek Bronze Age in Cambridge Journal of Medical History*. Oct; 14 (4). Cambridge University Press: Cambridge.

Welsh, J. (2007) *The Medical Works of Paulus Aegineta.Vol.2*. Treuttel, Wurtz, & Co. London

Bruce Bentley, kupa çekmeyi ilk olarak 1976-1981 yılları arasında Çin Tıbbı hakkında Tayvan'da yürüttüğü 5 yıllık doktora programı esnasında öğrenmiştir. Belirtilen tarihten itibaren dünyayı dolaşarak kupa çekme hakkında bilimsel çalışmalar gerçekleştirmektedir. Sağlık ve Hastalık Sosyolojisi alanında 'Şeref Payesi' derecesiyle doktora diplomasına sahiptir. Bunun yanısıra ' *Tedavi Edici bir Teknoloji Olarak Kupa Çekme* ' adlı teziyle Sağlık Etütleri alanında master diplomasına ve Klinik Beslenme alanında da yüksek lisans diplomasına sahiptir. Tescilli bir akupunkturist ve Çin Tıbbı bitki uzmanı(herbalist) da olan **Bruce Bentley** Avustralya'lıdır Kupa çekme ve gua sha atelye çalışmaları düzenlemektedir ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Geleneksel, Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Bölümü'nde editoryal danışmanlık yapmıştır.

*** Bu makale ilk olarak *Lantern* dergisinde (Cilt 14:3 – Eylül 2017) yayınlanmıştır. 2020 yılında Bruce Bentley tarafından redakte edilmiş, Selma Türe tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

www.healthtraditions.com.au

Facebook / Healthtraditions